

ABC HÁZ *

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna

Beszéd, olvasás, fogalmazás

4. osztály – Második félév

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna

Beszéd, olvasás, fogalmazás

munkafüzet • 4. osztály

Második félév

Tizenhatodik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2016

SZÖVEGÉRTELMEZÉS

Jó tanácsok

1. A munkafüzet második kötetére is vonatkoznak azok a tanácsok, amelyeket már az első kötetben megismertél. Használd a Mf. végén található szótárokat!
2. A feladatok megoldása előtt mindig olvasd el a címben megjelölt szöveget! Ne felejtsd el megnézni, hogy ki írta! Ha szeretnél a témáról többet is tudni, a tartalomjegyzékből megkeresheted, melyik könyvből való a részlet. Ha van hozzá kedved, elolvashatod az egész könyvet.

Rövidítések

Ogy. Olvasmánygyűjtemény
Mf. Munkafüzet
c. című
pl. például
v. vagy

Jelmagyarázat

♣ Szorgalmi feladat
 Házi feladat
 A szótárban megtalálható a magyarázata.
 Olvasd el a Képes gyermeklexikonból!

Az Édes hazám c. fejezet bevezetése

1. Gondolkoztál-e már azon, hogy mi a haza, a hazaszeretet? A következő írások segítségével választ találsz a kérdésekre.

A szövegek elolvasása után egészítsd ki a hiányos mondatokat!

- a) Olvasd el, hogyan vall erről Bertha Bulesu *Balaton* *évtizedek* c. írásában!
- „Ezeken a téli estéken gondolkodtam el először a sorsomon. Ki vagyok? Mi vagyok? Miért itt élek éppen, miért nem másutt? S a térképet böngészgetve estéről estére ízlelgettem a falvak szép nevét. Hegymagas, Nemesgulács, Salföld, Köveskál, Vonyarcvashegy, Gyenesdiás, Vindornyalak, Rezi, Vállus... Milyen szép helységnevek ezek. Egy részük biztosan honfoglalás kori, mint például Köveskál, más részük talán szláv örökség vagy még régebbi. Mindegy nekem. E nevek zenéjét, hangsúlyát a levegővel szívtam magamba. Nekem ez mind magyar név, mind-mind a hazát jelenti.”

Az író számára a magyar _____ jelenti a hazát; ennek a nyelvnek zenéjét, hangsúlyát a levegővel szívta magába, hiszen ez anyanyelve.

- b) Olvassátok föl Karinthy Ferenc *Itthon* c. írását! (16. gyakorlólap 3. f.) Aki hosszabb ideig külföldön tartózkodik, annak örömet jelent, ha magyar _____ találkozik. A nemzet tagjai is a hazát jelentik.

c) Hallgassátok meg Bárdosi Németh János *Utak, tájak* c. versét!

A költőnek a szép magyar _____ jelenti a hazát, az ihlette versírásra.

2. a) Mondjátok el vagy olvassátok föl a 3. osztályos tankönyvből a *Szózatot!*

b) Olvasd el az *Értelmező kisszótár*ból a *honvágy* címszó magyarázatát!

 a) Olvasd el a *Hegyek között* c. írást!

Miért szereti a fiatalasszony az Alföldet? _____

_____

Miért dicséri Varró-Közi Béni a Bükk hegységet? _____

_____

b) Gyakorold a szövegben előforduló kérdő, felkiáltó, felszólító mondatok megszólaltatását: kellő hangsúlyokkal, hangerőd fokozásával! Így fejezheted ki a szereplők érzelmeit.

♣ Állíts össze rövid szóbeli szöveget!

Miért szereted hazádat? Miért nem akarsz elveszíteni? Mit tudsz tenni érte?

A Pénz-pataki-cseppkőbarlang fölfedezése

Beszéd- és olvasásgyakorlás 16.

1. Mondjátok el, amit a barlangok keletkezéséről a 3. osztályban tanultatok!

 cseppkő!

2. Olvassátok *Az ígéretes víznyelő* c. részt a vázlatnak megfelelő tagolásban!

1. Előzmény

3. Az első akadály

2. Elhatározás

4. Az első leszállás

Szómagyarázat

Az *élenk légjárás* – itt: a barlangon belüli légmozgásra, huzatra utal.

A *szakadék* – meredek vagy függőleges falú, mély völgy; viszonylag szűk üreg.

3. a) Készítsd el a következő szavak magyarázatát az olvasottak segítségével!

toboroz _____

víznyelő _____

_____

b) Keress a szótárban a *vadregényes* szónak megfelelő rokon értelműt!

_____

Ellentétes jelentésűt! _____

4. Olvassátok fel az *Óriási barlangrendszer* c. részt, és készítsétek el vázlatát!

_____

_____

_____

_____

5. Hogyan próbálták megállapítani a fölfedezők a szakadék mélységét?

_____

_____

6. a) Keresd meg a *kötélhágcsónak* megfelelő szót a szövegben! _____

b) Aki először jár ember nem látta helyen, annak jogában áll az újonnan fölfedezett dolgoknak nevet adni. Hogyan nevezték el a fölfedezők a barlang egyes részeit? _____

7. Mondd el riporterként a barlang fölfedezésének történetét!

Használd, ha lehet!

a jelek arra mutattak, víznyelő, toborozott, előrehatolni, a zuhogó vízesésen keresztülvergődni, nem boldogultak, duzzasztógátákat, behatoltak a sziklatömbök útvesztőjébe, kockán forgott életük, szakadék, omlásveszély, a vadregényes Bükk hegység alatt, döbbenetes mélységről árulkodott, csörgedező csekély vízfolyás, kötélhágcsóra vadásztak, nem hagyták cserben, napvilágot lát, megtorpantak, óriási barlangrendszer, természeti kincs

SZÖVEGALKOTÁS

A naplóírás

1. a) Olvasd el Bálint Ágnes *Szeleburdi család* c. könyvének részletét!

Szeptember 22-e

Megbeszéltük Radóval, hogy naplót fogunk írni, és majd ha öregek leszünk, jót derülünk rajta.

Ezt a szót, hogy *derülünk*, Radótól gyűjtöttem. Az ő papája nyelvész. A mamája meg színésznő, és otthon mindig szerepeket tanul. Ezért nálunk az osztályban Radónak van a leggazdagabb szókincse. De én már sokat loptam belőle. Radó majdnem mindig hosszúnadrágban jár. Anyu Jenőkének hívja, apu meg hámozott gilisztának.

Radóval hosszasan tárgyaltunk arról, hogyan írjuk a naplót. Csak arról írjunk-e, ami igazából megtörtént, vagy olyat is írjunk bele – hogy érdekesebb legyen –, amiről csak olvastunk. És hogy csak a vasárnapról és az ünnepnapokról írjunk-e, amikor kirándulni szokott az ember meg moziba menni. Végül is Radó azt mondta, hogy a hétköznapok érdekesek igazán, mert azokból látszik, milyen egy család élete. És én elsősorban a családomról akarok naplót írni.

- b) Beszélgetsetek a következő kérdésekről!

Miért írnak az emberek naplót?

Mit érdemes megörökíteni a naplóban?

Miért rögzítik az események időpontját? (Ez lehet cím is.)

Milyen sorrendben írják le az eseményeket?

Az eseményekkel kapcsolatban a naplóiírók kifejtik véleményüket, rögzítik érzéseiket. A leírtakhoz rajzot is készíthetnek. A naplót külön füzetbe szokták írni.

Tulajdonosát elég egyszer megnevezni: a címlapon.

2. Keresd meg *A hógolyó* c. és *A látogatóban a sebesülnél* c. naplórészleteket!

Már ismered a történetet, most figyelj meg a napló stílusát!

Milyen számban, hányadik személyben írja a fiú a naplót? _____

Kinek szól a szöveg? _____ Milyen a hangneme? _____

Az író a naplóban nemcsak a közelmúlt lényeges eseményeit rögzíti, hanem hozzáfűzi velük kapcsolatos gondolatait, véleményét, érzéseit is. Témája mindaz, ami íróját érinti, foglalkoztatja. Formája, tagolása kötetlen, egyéni.

3. Írj le egy közelmúltban megtörtént eseményt naplód számára!

A leírás

valaminek vagy valakinek szemléletes bemutatása a nyelv eszközeivel: jellemző tulajdonságainak, valamint a rá vonatkozó információknak megadásával. A szöveg címében rendszerint megnevezzük azt, amit vagy akit leírni kívánunk.

Tárgyak leírása

1. Mit mutattam be? A megfejtést írd a szöveg címéül!

_____

Ezt a játékot a születésnapomra kaptam.

Alakja gömbölyű. Jól simul a tenyerembe. Műanyagból készítették, felülete sima. A szívárványnak minden színe megtalálható rajta. Ha kézbe veszem, ujjaim jól tapadnak köré; ha lepattintom a földre, magasra ugrik.

Egyszer nagy bajt hozott rám, mert leverte a szobában a vázát. Azóta csak a szabadban játszom vele. Főleg akkor, ha barátok is csatlakoznak hozzám.

2. Mutassa be mindenkinek a kedvenc játékszerét szóban! Kérdezzetek a beszélőtől, ha lényeges dolgokat kihagyott a leírásból, és emiatt nem lehetett fölismerni a bemutatott tárgyat! A hallgatók adjanak címet a leírásnak!
3. Olvasd el Kosztolányi Dezső leírását a hóemberről! Melyik szófajta fordul elő az átlagnál többször benne? _____

Hóember

Reggel, amint kilépek az utcára, hóember áll a járda szélén.

Rám bámul sete-suta pofájával, fejében a félreecsapott papírzacskó süvegével. Hunyorog apró fekete szemével, melyet két széndarab ábrázol. Bajusza is van – fekete – szénből. Szájában kezdetleges pipa lóg, egy tüzelőfa. Mellette hóból a kutyája. Fehér kutya, fekete szemmel, fekete orral.

Valóságos műremek.

Milyenné teszik a leírást a melléknevek? _____

A bevezetésben indokolhatjuk a témaválasztást. A fő részben végezzük el a bemutatást. A befejezésben véleményt alkothatunk a leírt tárgyról.

4. Készíts leírást olyan dologról, amely csak a mesében fordulhat elő! Pl.: kacsalábon forgó vár; mérföldeket lépő csizma; láthatatlanná tevő köpönyeg; terülj-terülj asztalka stb.

TARTALOM

SZÖVEGÉRTELMEZÉS

Jó tanácsok	3
Az Édes hazám c. fejezet bevezetése	3
A Pénz-pataki-cseppkőbarlang fölfedezése	4
A Mátra	6
Balaton-parton	6
*A Tisza	8
Ballag a vén Duna	10
*Perc	11
Buda és Pest. Az Országház	12
Hősök és híres emberek a XVI–XVIII. században c. fejezet bevezetése	13
A mohácsi csata	13
A félhold árnyékában	15
A szultán kívánsága	15
Látogatás a szultánnál. Oda Buda!	16
Az áruló jutalma	17
Holdfogyatkozás	19
Készülődés	19
Az utolsó erőfeszítés	20
Az egri várvédők diadala	21
Buda visszavívása	21
A kis kuruc	22
Zrínyi Ilona	24
II. Rákóczi Ferenc	25
Rákóczi harangja	27
Királyasszony macskái	28
A salzburgi csodagyerek	29
A Búcsúszimfónia	29
Bölcsőjét kereste a magyarnak	30
Felajánlom egyévi jövedelmem	31
A kevély Kereki	31
*Nemzeti dal	33
Petőfi Sándor naplójából	34
Kossuth toborzója	35
Petőfi a csatatéren	36
*Himnusz	38
A magyar nép kincse	39
Halványuló emlékek	40
Homokvár	41
Az 1956-os forradalom és szabadságharc	43

A tudomány világa	46
A jövő autói és üzemanyagai	47
Három kóbor úrlovag	47
Holnapután és az után	48
Az irodalmi ismeretek összefoglalása, gyakorlása	49

BESZÉD- ÉS OLVASÁSGYAKORLÁS

Jó tanácsok	51
<i>(Mondatlékelés – mondatépítés: a mondat lényeges részeinek kiemelése, tömörítése; ill. megadott mondatok egybeszerkesztése az ismétlődő részek elhagyásával. Mondjuk így – mondjuk úgy! Azonos jelentésű mondatok megfogalmazása változó nyelvi eszközökkel. Stilizálás: adott mondatokban a kifejezések cseréje megfelelő rokon értelműekkel.)</i>	
16. Mondatlékelés – mondatépítés. Stilizálás. Karinthy Ferenc: <i>Itthon</i> c. szövegének kifejező olvasása v. elmondása	52
17. Mondatlékelés – mondatépítés. Stilizálás	53
18. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! A mondat jelentésének kifejezése hangerővel. A <i>Nincs gazdája</i> c. szöveg kifejező olvasása v. elmondása (népi tréfa)	54
19. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Szöveg olvasása jelentésének megfelelő tempóban	55
20. Mondatlékelés – mondatépítés. Stilizálás. Hangvételváltás rövid mondatok megszólaltatásakor. A <i>Zrínyi Miklós válasza</i> c. szöveg kifejező olvasása (Idézet Lengyel Dénes mondafeldolgozásából)	56
21. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Dobó István beszédének kifejező olvasás v. elmondása. (Idézet Gárdonyi Géza <i>Egri csillagok</i> c. könyvéből) Hangvételváltás rövid mondatok megszólaltatásakor	58
22. Mondatlékelés – mondatépítés.	59
23. Ismeretközlő szöveg olvasása, értelmezése. Az <i>Értelmező</i> kisszótár használata. <i>Hátravan még a feketeleves!</i> c. monda kifejező olvasása v. elmondása (Jókai Mór nyomán). Mondatlékelés – mondatépítés. Kérdő mondatok megszólaltatása. Mondjuk így – mondjuk úgy!	59
24. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Kétféle írásjellel (!) záródó mondatok megszólaltatása	61
25. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Rövid mondatok önálló stilizálása. Érzelmek kifejezése köszönéskor. <i>A kurucok ereje</i> c. kölcei népmonda kifejező olvasása v. elmondása. (Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna mondafeldolgozása)	62
26. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Kétféle írásjellel záródó mondat megszólaltatása	63

27. Mondatlékelés – mondatépítés. Közbevetések elkülönítése olvasáskor: szünettel v. hangmagassági váltással. Mondjuk így – mondjuk úgy! Szállóigék, híres emberektől származó megnyilatkozások olvasása. <i>A szegedi nyelvjárás</i> c. nyelvi tréfa fölolvása v. elmondása	64
28. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! <i>A Nemzeti dal</i> refrénjének a versszakok tartalmához alkalmazkodó megszólaltatása	65
29. Mondatlékelés – mondatépítés. Mondjuk így – mondjuk úgy! Stilizálás. <i>A Tud-e ön hallgatni?</i> c. monda kifejező olvasása v. elmondása (Vas Gereben nyomán)	66
30. Mondatlékelés – mondatépítés. Stilizálás. A lényeg kiemelése szöveglékeléssel.	67
31. Mondatépítés: megadott mondatok egybeszerkesztése. Stilizálás. Mondat megszólaltatása többféle hangvétellel.	69
32. Mondatépítés. Stilizálás. <i>Nagy magyar felfedezők</i> c. szöveg kifejező olvasása v. elmondása (Hernádiné H. Zsuzsanna)	70

SZÖVEGALKOTÁS

A naplóírás	71
A leírás	72
Tárgyak leírása	72
Növények leírása	73
Jelenségek leírása	73
Események helyszínének leírása	74
Tájleírás	74
Állatok leírása	76
A jellemzés	77
Írásbeli üzenetváltás	79

FÖLMÉRÉSEK

Félévi fölmérés önálló szövegértelmezéssel: <i>Pilleruha</i>	80
Félévi fölmérés hangos olvasással: <i>Mese a lányról, aki maga volt a tűz</i>	82
Év végi fölmérés önálló versértelmezéssel: <i>Erdei út</i>	83
Az olvasási tempó és a szövegértés fölmérése: <i>Banánhéj</i>	84
Év végi fölmérés hangos olvasással: <i>A bujdosás</i>	86
Év végi fölmérés önálló szövegértelmezéssel. <i>A nemes tett</i>	87

SZÓTÁROK

Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak, kifejezések	88
Szólások, közmondások magyarázata	91

A magyarázó szövegeket a munkafüzet szerzője készítette.